

УДК 378.1

ББК 74.58

П-78

Рекомендовано до друку Вченою радою

Березнівської філії

Міжрегіональної Академії управління персоналом

26 грудня 2008 року, протокол № 5

Рецензенти:

Т.В. Семенюк, кандидат педагогічних наук, доцент, доктор наук у галузі соціології, професор Міжрегіональної Академії управління персоналом;

С.М. Коляденко, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри соціальної педагогіки та педагогічної майстерності Житомирського державного університету імені Івана Франка.

П-78 Проблеми формування конкурентноспроможних фахівців в умовах впровадження Болонського процесу: Збірник наукових робіт Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Житомир, 2008. – 156 с.

У виданні аналізуються проблеми формування конкурентноспроможних фахівців в умовах впровадження Болонського процесу на різних рівнях освітнього простору: у загальноосвітній школі, вищих навчальних закладах різного рівня акредитації під час вивчення різних дисциплін. Крім того, визначено загальні принципи та цілі введення у освітній простір України положень Болонської угоди.

Рекомендується науковцям, студентам ВНЗ, педагогічним колективам ЗОШ, працівникам відділів у справах сім'ї, молоді та спорту.

Редакційна колегія не зобов'язана нести відповідальність за достовірність поданої інформації, зокрема, статистичної.

Н.А.Сейко

кандидат педагогічних наук, доцент

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ФАНДРАЙЗИНГ ЯК ПЕРСПЕКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ ЗАЛУЧЕННЯ ДОБРОЧИННОЇ ПІДТРИМКИ ДО СФЕРИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

На етапі творення незалежної української держави гостро постають питання духовного і культурного розвитку народу, від доцільного вирішення яких залежить історична доля України. Стрімке розшарування українського суспільства неминує позначатися і на розвитку освітньої сфери, і на можливостях соціалізації дітей з різних прошарків населення в межах цього соціального інституту. Кожне суспільство тією чи іншою мірою прагне знайти шляхи залучення приватної та громадської ініціативи до розвитку сфери освіти. В нашій державі цей процес відбувається за регулюючої функції Закону України „Про благодійність і благодійні організації” (2002), розпорядження президента України „Про сприяння благодійності” (2000). Поступово доброчинності як чиннику соціального зростання особистості надається статус державно значущої діяльності. Доброчинність у сфері освіти може розглядатися як інструмент формування громадянського суспільства шляхом творення соціального капіталу на регіональному й загальнодержавному рівні. Тому конструктивний аналіз соціально-історичного досвіду доброчинності у сфері освіти має бути представлений не як вивчення окремих актів доброчинної діяльності, а як віддзеркалення специфіки суспільних відносин в межах конкретної історичної епохи, що справляють свій вплив на соціалізацію особистості дитини.

Науковий (історико-педагогічний, соціально-педагогічний, соціологічний, історичний, філософський, теологічний) інтерес до проблеми місця, ролі та можливостей формування та використання системи доброчинності у теорії та практиці освітньої й соціально-педагогічної діяльності не є випадковим з огляду на те, що освітня сфера в будь-якій соціальній системі виконує необхідну функцію заповнення патерналістської частини соціальної політики. Окрім цього, історія розвитку доброчинності може розглядатися як

адекватна проекція розвитку соціуму загалом (у контексті соціокультурної домінантності).

Гуманізм суспільних відносин, одним з виявів якого є доброчинність, що виражається у різних формах допомоги й підтримки для соціально незахищених прошарків суспільства, визначається не лише рівнем суспільного виробництва і економічним процвітанням держави, але й рівнем громадської свідомості й культури соціуму. Витоки розвитку доброчинності у досліджуваній період лежать у площині зміни гедоністичних нахилів суспільства на нові громадянські духовні цінності, які виражалися в загостреній громадянськості та нарощуванні престижу ідеї громадянської користі.

Доброчинна діяльність як вид вмотивованої соціально схвалюваної діяльності може розглядатися у контексті філософському (добродіяння), соціальному (як окремий соціальний інститут), психологічному (як реалізація потреби у визнанні, семоактуалізації), теологічному (як християнська чеснота). Крім цього, доброчинність є явищем соціокультурним, соціально-педагогічним і соціально-економічним, адже протягом XIX – початку XX ст. держава виявляла неабияку зацікавленість до доброчинників як джерела фінансування установ соціального захисту та навчальних закладів. Таке ставлення соціуму стало підтвердженням значущості самого інституту доброчинності для підтримки соціального миру і стабільності в країні.

Проблемами розвитку доброчинності у сфері освіти в історичному й науково-теоретичному контексті займається велика когорта українських та зарубіжних науковців, серед яких варто відзначити роботи д'Оссонвіля, Р. Апресяна, С. Гогеля, С. Максимова, З. Масловської, А. Ліндермеєр, А. Нарадька, Ю. Тазьміна, О.П. Хорькової, Н. Барінової, В. Борисенко, О. Доніка, І. Левченка, Ф. Ступака та ін.¹

¹ Д'Оссонвиль. Благотворительность и трудовая помощь // Трудовая помощь. – 1898. – № 4. – С. 358 - 376; – № 5. – С. 493 - 460; – № 6. – С. 534 - 550; – № 8. – С. 159 - 176; – № 9. – С. 228 - 261; Апресян Р.Г. Дилеммы благотворительности // ОНС. – 1997. – № 6. – С. 56-67; Гогель С.К. Подготовка к благотворительности // Трудовая помощь. – 1913. – №5. – С.3-68; Максимов Е.Д. Историко-статистический очерк благотворительности и общественного призрения в России. – СПб., 1894. – 164 с.; Масловская З.Д. О развитии в детях любви к ближним и об участии детей в благотворительности // Трудовая помощь. – 1911. – №3. – С. 225-236; Нарадько А.В. Благодійність у розвитку освіти в Україні (друга половина XIX – поч. XX ст.): Дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. – Запоріжжя, 2003. – 242 арк.; Тазьмин Ю.Н. Меценатство и благотворительность в России. К вопросу о мотивациях // Социс. – 2002. – № 2. – С. 92-97.; Хорькова Е.П. История предпринимательства и меценатства в

Однією з перспективних доброчинних технологій сучасності, яка може використати накопичений в Україні соціально-історичний досвід, є фандрайзинг. Фандрайзинг – калька з англійської, що дослівно означає «знаходження засобів» (fund – кошти, засоби, фінансування; raise – збір, віднайдення). Становлення фандрайзингу як виду професійної діяльності пов'язане з розвитком третього сектора і зростанням кількості неприбуткових організацій, які реалізують неприбуткові знову-таки проекти². Фандрайзинг може бути внутрішнім і зовнішнім; внутрішній фандрайзинг здійснюють самі члени організації (загальноосвітнього закладу, наприклад); для здійснення ж зовнішнього фандрайзингу запрошують спеціаліста-консультанта чи експерта.

Серед найбільш розповсюджених суб'єктів у площині реалізації фандрайзингу – міжнародні і вітчизняні доброчинні фундації й донорські організації. Їх на сьогодні класифікують таким чином: асоційовані (корпоративні) доброчинні фундації, які створюються певною комерційною структурою (банком, технологічною чи виробничою корпорацією тощо); державні (або міждержавні) доброчинні фонди, що створюються і фінансуються урядом певної країни (країн) – до таких, наприклад, належить відома у освітніх інституціях програма TACIS, фундація «Допомога полякам на Сході»³ в Республіці Польща тощо; незалежні (приватні) фундації, що створюються приватною особою чи групою осіб (найчастіше, пов'язаних родинними зв'язками). До останньої групи, наприклад, належить Фонд В. Пінчука, Фонд братів Кличків в Україні, Фундація (Каса) Ю. Мянзовського⁴ в Польщі тощо.

Доброчинні фундації досить широко розповсюджені на сьогодні у світі, мають соціальний престиж, і ми вбачаємо в тому кілька причин:

Росси́н.- М., 1998.; Борисенко В.Й., Левченко І.М. Культурно-освітня діяльність громадськості Лівобережної України в 1825 – 1860 рр. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2002. – 106 с., Донік О.М. Благодійність в Україні у XIX – на початку XX ст.: ретроспективний аналіз.// Матеріали конференції «На шляху до довіри у суспільстві. Доброчинність в українській громаді», 20-22 червня 2005 р. м. Київ. – С. 43-48.; Ступак Ф.Я. Діяльність благодійних товариств Києва другої половини XIX – початку XX століття. Дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Київський ун-т ім. Т.Шевченка – К., 1997. – 223 арк.; Lindenmyer A. Voluntary Associations and the Russian Autocracy: The Case of Private Charity. Pittsburgh Center for Russian and East European Studies. 1990.

² Азарова Т.В., Абрамов Л.К. «Теорія та методика корпоративного спонсорства» - Кіровоград: ЦПТІ, 2001. – 98 с.

³ Pomoc Polakom na Wshodzie (поль.)

⁴ Kasa im. J. Mianowskiego (поль.)

1. Такі фундації мають у всьому світі серйозні пільги щодо оподаткування. Законодавство багатьох країн орієнтоване на висморозрахунок обов'язкових податків і доброчинно витрачених коштів комерційної структури. Соціальний ефект від такого податкового регулювання очевидний, адже доброчинний фонд має, по-перше, створювати основу регіонального соціального капіталу, а по-друге, негайно і доцільно реагувати на соціальні деформації в регіонах, які в державному форматі не можуть бути швидко компенсовані.

2. Доброчинні фундації сприяють розвитку місцевої громадянської ініціативи і, як наслідок, – формуванню громадянського суспільства.

3. Створення доброчинних фундацій працює на розвиток позитивного громадянського іміджу як особи-засновника (засновників), так і цілої держави у світі. Так, створена Дж. Соросом мережа доброчинних фондів «Громадянське суспільство» (попри системну критику діяльності цього фонду у багатьох країнах), представлена в Україні фондом «Відродження», спричинилася до широкого міжнародного визнання як самого Дж. Сороса, так і явища доброчинності загалом⁵.

4. Доброчинні фонди – прямо чи опосередковано – надають рекламно-маркетингові послуги і суб'єктам, і об'єктам доброчинності, оскільки привертають увагу суспільства до них у ЗМІ, в середовищі здійснення доброчинності, у колах широкої громадськості⁶.

Сучасний фандрайзинг дає змогу залучати доброчинні фонди і приватних осіб до здійснення підтримки сфери освіти у таких основних формах:

- 1) доброчинність загальної підтримки – надається навчальним закладам для підтримки їх основної – навчальної і виховної – діяльності з метою забезпечення стійкості і стабільності розвитку;
- 2) проектна чи грантова доброчинність – реалізується з метою підтримки певного освітнього проекту (наприклад, навчання за кордоном у спеціалізованих навчальних закладах обдарованих дітей);

⁵ Довідник донорських організацій та благодійних програм, що працюють в Україні – Творчий Центр Каунтерпарт, К., 2001. – 346 с.

⁶ Азарова Т.В., Абрамов Л.К. «Теорія та методика корпоративного спонсорства» - Кіровоград: ЦПТІ, 2001. – 98 с.

3) капітальна доброчинність – використовується для забезпечення підстав існування навчального закладу (нерухомість, обладнання тощо);

4) корпоративна доброчинність – допомога, що реалізується з боку підприємницьких структур;

5) натуральна доброчинність – надається у вигляді матеріальних цінностей, а не грошових коштів;

6) перспективна доброчинність – надається щорічно (щоквартально і т.п.) залежно від видатків навчального закладу і прибутків доброчинника;

7) посередницька доброчинність – надається від імені доброчинника з присвоєнням його імені соціальному освітньому проекту (наприклад, стипендії В. Дебоя у Житомирському державному університеті імені Івана Франка);

8) стимулююча доброчинність – надається з метою стимулювання недержавних організації для розвитку їх діяльності в майбутньому;

9) цільова доброчинність – реалізується в межах окремого освітнього чи соціально-захисного проекту в сфері освіти.

Фандрайзинг – сучасна галузь наукового знання і практичної діяльності, яка стала розвиватися в Україні на початку ХХ століття. Його тлумачать як комплекс методів і процедур знаходження ресурсів для реалізації соціально значущих проектів. Як галузь наукового знання, фандрайзинг має міждисциплінарний статус і розвивається на стику психології і менеджменту освіти.

Ресурси навчального закладу на сьогодні – це джерела її існування (кошти, майно, обладнання; інформаційна база; сформована громадська думка про навчальний заклад; контактне середовище; педагогічні кадри та обслуговуючий персонал). Таким чином, фандрайзинг дає змогу залучати додаткові кошти та інші ресурси, які розвивають і підтримують всі сфери діяльності навчального закладу. Загалом ресурси, які надаються до фандрайзингу, можна поділити на грошові, людські й матеріальні ресурси.

Оскільки структура доброчинності у сфері освіти за останні півтора століття суттєво змінилася, то фандрайзингові ресурси вміщують: доброчинні внески приватних осіб; кошти на

фінансування конкретних програм з місцевого бюджету; доходи від підприємницької діяльності навчального закладу; доходи від проведення спеціальних заходів (доброчинних лотерей, концертів, аукціонів, марафонів тощо); членські внески доброчинних товариств; доброчинні гранти – міжнародні й вітчизняні.

Фандрайзинг передбачає доброчинну підтримку в грошовій та негрошовій формі. При цьому негрошова форма подеколи може бути навіть важливішою, оскільки для сучасного навчального закладу суттєвого значення набуває волонтерство як вид соціальної допомоги різним категоріям дітей. Волонтерська діяльність як вид негрошової доброчинної підтримки може бути виражена як діяльність членів попечительських рад, працівників навчальних закладів, консультантів, експертів тощо.

Головними правилами сучасного фандрайзингу є, на нашу думку, такі:

1) *професійний характер* цієї діяльності, спрямований на здійснення соціальної місії спеціаліста з фандрайзингу – організації доброчинності на користь конкретного навчального закладу;

2) *аксіологічна відповідність* фандрайзингу: пошук доброчинних коштів не повинен вступати в суперечність з ціннісними орієнтирами та нормативно-правовими засадами діяльності навчального закладу (його державного характеру та світських засад змісту навчання і виховання, насамперед);

3) *цільспрямованість* залучення ресурсів, їх адресність, спрямованість на конкретну чітко окреслену програму чи мету діяльності;

4) *системність* фандрайзингової діяльності: накопичення досвіду залучення ресурсів призводитиме до накопичення самих доброчинних ресурсів;

5) *інформаційна забезпеченість* процесу пошуку доброчинних ресурсів, яка залежить і від досвіду фандрайзингової діяльності, і від рівня кваліфікації спеціаліста цього виду діяльності, і від наявності достатніх інформаційних ресурсів;

6) *Класичний фандрайзинг* є особистісно-орієнтованою технологією: кошти передаються однією організацією іншій, однією людиною іншій людині. Кожний доброчинник повинен мати особистісну мотивацію до здійснення доброчинної підтримки сфери освіти; ця мотивація має враховуватися спеціалістом з фандрайзингу

² Аксенова Ю., Вербицкий А., Гамольский П. Фандрайзинг для развития. – М.: Оникс, 2000. – 112 с.

2. *На кадровому рівні*: спеціальна підготовка соціальних педагогів і соціальних працівників до фандрайзингу за допомогою:

1) введення фандрайзингу в зміст професійної підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників (в межах вивчення предметів спеціалізації – теорії та історії соціальної роботи і соціальної педагогіки; технологій соціально-педагогічної діяльності; менеджменту освіти; методики соціально-педагогічної діяльності тощо);

2) введення спеціальних курсів і факультативів з фандрайзингу в зміст професійної підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників

3. *На інформаційно-технологічному рівні*: забезпечення доступної інформації про можливість застосування фандрайзингу в сфері освіти до педагогічних працівників, менеджерів у сфері освіти, керівництва навчальних закладів; розробка сучасних інформаційних технологій фандрайзингу (баз даних, Інтернет-сторінок тощо); здійснення системного моніторингу доброчинних ресурсів на регіональному та загальнодержавному рівні для використання його результатів у діяльності спеціалістів з фандрайзингу.

4. *На науково-теоретичному рівні*: розробка теорії фандрайзингу у сфері освіти; підготовка методичних рекомендацій щодо здійснення фандрайзингової діяльності у сучасній системі освіти України; залучення досвіду наукових розробок у сфері фандрайзингу з інших галузей знань; створення теорії доброчинних стратегій у площині соціальної педагогіки і теорії соціальної роботи.

Таким чином, фандрайзинг у сфері освіти окреслюється нами як одна з сучасних технологій реалізації соціальної відповідальності бізнесу та соціальної еліти загалом і сприятиме залученню доброчинних коштів як до загальноосвітніх навчальних закладів, так і до закладів сфери соціального захисту. Перспективи подальших досліджень у галузі історії та теорії доброчинності та фандрайзингової діяльності вбачаємо у розробці технології підготовки майбутніх соціальних педагогів до здійснення фандрайзингу в сфері освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Д'Оссонвиль. Благотворительность и трудовая помощь // Трудовая помощь. – 1898. – № 4. – С. 358 - 376; – № 5. – С. 493 - 460; – № 6. – С. 534 - 550; – № 8. – С. 159 - 176; – № 9. – С. 228 - 261.

2. Априсян Р.Г. Дилеммы благотворительности // ОНС. - 1997. - № 6. - С. 66-67.
3. Гогель С.К. Подготовка к благотворительности // Трудовая помощь. 1913. - №5. - С.3-68.
4. Максимов Е.Д. Историко-статистический очерк благотворительности и общественного призрения в России.- СПб., 1894. – 164 с.
5. Мисловская З.Д. О развитии в детях любви к ближним и об участии детей в благотворительности // Трудовая помощь. – 1911. - №3. – С. 225-236.
6. Царадько А.В. Благодійність у розвитку освіти в Україні (друга половина XIX – поч. XX ст.): Дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. – Запоріжжя, 2003. – 242 арк.
7. Тазьмин Ю.Н. Меценатство и благотворительность в России. К вопросу о мотивациях // Социс. - 2002. - № 2. - С. 92-97.
8. Хорькова Е.П. История предпринимательства и меценатства в России.- М., 1998.
9. Борисенко В.Й., Левченко І.М. Культурно-освітня діяльність громадськості Лівобережної України в 1825 – 1860 рр. – К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2002. – 106 с.
10. Донік О.М. Благодійність в Україні у XIX – на початку XX ст.: ретроспективний аналіз.// Матеріали конференції «На шляху до довіри у суспільстві. Доброчинність в українській громаді», 20-22 червня 2005 р. м. Київ. – С.43-48.
11. Ступак Ф.Я. Діяльність благодійних товариств Києва другої половини XIX – початку XX століття: Дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Київський ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 1997. – 223 арк.
12. Lindenmyer A. Voluntary Associations and the Russian Autocracy: The Case of Private Charity. Pittsburgh Center for Russian and East European Studies. 1990.
13. Азарова Т.В., Абрамов Л.К. «Теорія та методика корпоративного спонсорства» - Кіровоград: ЦПТІ, 2001. – 98 с.
14. Pomoc Polakom na Wshodzie (поль.)
15. Kasa im.J.Mianowskiego (поль.)
16. Довідник донорських організацій та благодійних програм, що працюють в Україні – Творчий Центр Каунтерпарт, К., 2001. – 346 с
17. Азарова Т.В., Абрамов Л.К. «Теорія та методика корпоративного спонсорства» - Кіровоград: ЦПТІ, 2001. – 98 с.
18. Аксенова Ю., Вербицкий А., Гамольский П. Фандрайзинг для развития. – М.: Оникс, 2000. – 112 с.